

hæc sapientia Dei et justorum, vel Ecclesiæ, sæpe loquitur Paulus, eam ad intellectum et cognitionem referens, ut videri potest 1 Corinth., 1 et 2, et sæpe alias. Denique a contrario id confirmari potest, quia stultitia et error imperfectiones sunt intellectus; ait autem Gregorius, lib. 2 Moral., cap. 26, alias 36, sapientiam dari ut stultitiam depellat: ergo.

12. *Explicantur Scripturæ loca in contrarium adducta.* — Neque obstant alia testimonia in contrarium: nam intelliguntur causaliter, quatenus charitas causat sapientiam, vel ab illa causatur. Maxime vero ita loquitur Augustinus, ita enim dicit charitatem esse sapientiam, sicut scriptum est in libro Job 28: *Pietas ipsa est sapientia. Porro (ait Augustinus) pietas cultus Dei est, nec colitur nisi amando: summa ergo sapientia est in illo præcepto: Diliges Dominum Deum tuum. Ac per hoc sapientia est charitas Dei. Per hoc, ait, id est, quia vera sapientia ad charitatem inducit et charitas sapientiam fovet. Probant etiam dicta testimonia mentis intelligentiam non habere statum, nec mereri nomen sapientiæ, nisi cum vero Dei cultu et amore juncta sit. Vel etiam suadent esse aliquem spiritum sapientiæ, qui non nisi diligentibus Deum tribuitur: non vero quod ipsa sapientia sit formalis amor. Unde nihil refert quod sapientia a sapere denominetur, quem saporem efficit delectatio charitatis vel spei, quia aliud est unde nomen imponitur ad significandum, aliud quod significat, ut est vulgare. Sic enim licet nomen sapientiæ fortasse ab illo sapore spirituali sumptum sit, fortasse tanquam ab effectu perfectæ sapientiæ, nihilominus res significata per illud nomen, perfectio est intellectus, quæ vel spem et charitatem gignit, vel ab illis gignitur, non tamen est formaliter spes aut charitas. Nec in Patribus invenietur unquam nomen sapientiæ, secundum propriam rationem ejus, his virtutibus attributum.*

13. *Probabiliter sapientiam ad fidem revocare posset Scolus.* — Quocirca, sicut Scotus intellectum et scientiam vocat fidem, ut nulum sit in intellectu supernaturale donum præter fidem, ita posset et fortasse verisimilius dicere eandem fidem sapientiam vocari: nam sicut ipse vocat fidem, intellectum et scientiam, secundum diversas rationes vel conceptus inadæquatos illas voces uni fidei accommodando, ita posset eandem fidem sapientiam vocare, rationes illas aliter interpretando. Nam eadem cognitio nomen fidei

sortitur quasi ex objecto formali, quatenus est assensus in auctoritate Dei dicentis fundatus; alias ergo tres denominationes potest sumere ex materia, vel ex modo operandi, vel ex effectibus. Dicitur enim intellectus, quatenus est simplex intelligentia divinatorum, illis præbendo assensum sine discursu, quasi primis principiis sub divino lumine. Vocabitur autem sapientia, quatenus Deus ipsum ejusque attributa contemplatur cum aliquo discursu formali vel virtuali, per rationes proprias et supremas veritates divinas cognoscendo, verbi gratia, Deum, quia est purissimus actus, esse immutabilem, et infinitum, ac omnipotentem, ac summe perfectum. Et hinc etiam illum considerat ut summe amabilem, colendum, etc. Scientia vero dicitur quatenus veritates etiam creatas et revelatas amplectitur, et ex illis ad Deum ascendit, et ex illis judicat esse etiam colendum, etc., vel e converso, quatenus in ipsis mysteriis ad humanitatem Christi, vel alia mysteria creata pertinentibus versatur, et in eis unam veritatem ex alia intelligit, ut Christum habere voluntatem humanam, quia est homo, vel quid simile. Sic enim non est novum eandem rem diversis nominibus propter diversas considerationes appellare, ut intellectus vocatur ratio superior, et inferior, et memoria, etc.

14. *Vera sententia hæc tria dona a fide distinguit.* — *Probatur primo.* — Sed nihilominus multo verisimilius videtur nullam ex donis cum fide confundi, seu esse eundem actum cum illa. Primo quidem, quia illa dona Christo primitus attributa sunt, qui non habuit fidem: illa etiam in Angelis sanctis inveniri tradit Ambrosius, lib. 1 de Spiritu Sancto, capit. 20. Unde etiam communiter docent Theologi hæc dona in beatis manere, cum Magistr., in 3, distinct. 34. Video responderi posse in Christo spiritum sapientiæ, scientiæ et intellectus non fuisse actus distinctos ab actibus scientiæ beatæ, vel potius infusæ, quatenus per illa lumina judicat de rebus divinis, tanquam de principiis, et tanquam de conclusionibus, vel per altiores, vel per inferiores causas, aut media; in nobis autem hæc inveniri inferiori modo et ratione, ac subinde per fidem. Quia non oportet ut illi actus numerati ab Isaia, inveniantur in nobis et in Christo, secundum eandem rationem, id est, ejusdem speciei essentialis, sed satis est quod sint secundum aliquam participationem, ratione cujus eadem nomina sortiantur. Quia patres supra citati, de his perfectionibus loquentes,

dicunt fuisse in Christo secundum plenitudinem, in nobis vero secundum quamdam inferioriorem participationem. Et juxta hunc modum consequenter dicitur, hæc dona, secundum rationes generales sapientiæ, etc., futura esse in beatis, commutata vero in alia perfectioris et altioris rationis illi statui magis proportionata. Quæ quidem responsio non potest evidenter impugnari; re tamen vera Theologi non sunt in illo sensu locuti, quando dixerunt actus illos donorum manere in patria, nec Patres illa tribuunt Christo ratione scientiæ beatæ aut infusæ, sed tanquam diversas perfectiones eas numerant, ut dixi etiam in dicto loco tertiæ partis, et ideo cum possint aliter illa dona intelligi, ut mox videbimus, et id ad majorem gratiæ perfectionem et amplitudinem pertineat, non est cur hos actus cum actu fidei confundamus.

15. *Probatur secundo.* — Accedit quod hæc dona censentur esse propria justorum; ergo non manent in peccatoribus, etiamsi in eis maneat fides; sunt ergo actus distincti. Item in Scriptura semper innuitur distinctio istorum actuum, tam inter se quam a fide. Nam Salomon jam fidem habebat cum invocavit, et datus est illi spiritus sapientiæ. Et simili modo David orabat: *Da mihi intellectum*, Ps. 128; et de justo dicitur Ecclesiastic. 15: *Cibabit illum pane vite et intellectus, et aqua sapientiæ salutaris potabit illum*; et infra: *Implebit illum spiritu sapientiæ et intellectus*. Et cap. 39 de justo dicitur: *Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum*. Et Eccles. 24, de primis parentibus: *Creavit illis scientiam spiritus*. Quæ omnia, et similia multa quæ de his donis seu perfectionibus in Scripturis leguntur, non est verisimile propter solam fidem vel ejus augmentum fuisse dicta. Præterquam quod illa ratio distinguendi in actu fidei illas denominationes est voluntaria, et non satis constans. Quia fides non solum ita denominatur in ordine ad rationem credendi, sed etiam in ordine ad rem creditam. Et in ordine ad illam distingui solet fides ab intelligentia non solum nomine, sed etiam perfectione. Unde illud Isai. 7, juxta Septuaginta: *Si non credideritis, non intelligetis*; et in pura fide non est cognitio per causas altiores vel inferiores, sed simplex assensus per Dei auctoritatem. Oportet ergo has perfectiones intellectus, sapientiæ et scientiæ, aliquos actus esse a fide distinctos, ac subinde ex hac parte dari actus aliquos intellectus supernaturales, distinctos a fide, qui sine auxilio gratiæ haberi non pos-

sunt. Quales autem sint, et quomodo a fide et inter se distinguantur, in sequentibus capitibus exponetur.

CAPUT XVIII.

QUIS SIT ACTUS SAPIENTIÆ SPECIALITER SPIRITUI SANCTO ATTRIBUTUS?

1. *Non procedit quæstio de sapientia extraordinario modo collata.* — *Nec de prophetia.* — Suppono non esse sermonem de extraordinario modo scientiæ et sapientiæ per se infusæ, quam Deus potest conferre de veritatibus ipsis divinis et supernaturalibus, vel etiam de naturalibus et futuris, etc., prout illas contulit plene animæ Christi, et ex parte dedit Salomoni, et forte aliis ex privilegio. Hæc enim scientia non spectat ad ordinem gratiæ gratum facientis, de qua nunc tractamus. Et eadem ratione hic non agitur de actu prophetiæ, quia spectat ad gratias gratis datas, et de distinctione illius a fide alibi dicendum est. Agimus de his actibus prout communi lege censentur dari fidelibus vitam gratiæ habentibus. Inter quos Isaia primo loco posuit sapientiam, et ideo ab illa initium sumemus.

2. *Sapientiæ explicatio ex D. Thoma.* — *Non sufficit.* — Primo igitur de actu sapientiæ varie loquitur D. Thomas; nam 1. 2, quæst. 68, artic. 4, absolute dixit donum sapientiæ dari ut perficiat intellectum speculativum in judicando ex motione peculiari Spiritus Sancti. Juxta quam sententiam, actus sapientiæ nihil aliud est quam judicium intellectus speculativi ex divino instinctu immisum. Hæc autem declaratio procul dubio non sufficit, primo, quia totum id convenit actui fidei: nam est actus intellectus speculativi quoad judicium de rebus propositis ut revelatis a Deo, et elicitus ex peculiari Spiritus Sancti motione et instinctu, ut late in præcedenti libro ostensum est. Secundo, multo magis id convenit actui intellectuali prophetiæ, nam est judicium de veritate speculativa ex singulari motione divina, ut constat. Tertio, actus etiam scientiæ infusæ in Christo, est judicium speculativum ex motione Spiritus Sancti, non enim potest aliter fieri, cum sit supernaturalis, et tamen distinguitur a dono sapientiæ, etiam in ipso Christo. Quarto, juxta illam doctrinam, omne judicium speculativum ab Spiritu Sancto immisum intellectui, erit donum sapientiæ seu actus ejus: consequens nulla ratione videtur admittendum, alias judicium de rebus creatis et inferioris ordinis, seu non pertinentibus

ad salutem, pertinebit ad unum ex propriis donis Spiritus Sancti, ut verbi gratia, quod astra sint paria vel imparia, a Spiritu Sancto inditum, vel quid simile; consequens autem est plane contra mentem Scripturæ et Sanctorum de donis Spiritus Sancti loquentium. Ad hæc vero generatim responderi potest D. Thomam in illo loco non intendisse exacte definire aut declarare propriam rationem doni sapientiæ, sed tantum communi quadam ratione illud explicare, quantum ad distinguendum illud a cæteris donis sufficeret, et hoc per illa verba sufficienter præstittisse, integram et specificam rationem doni sapientiæ in proprium locum explicandam reservando.

3. *Approbaturs responsio.* — *Objectio.* — Quæ quidem responsio satisfacit objectionibus propositis, nam illis concedit quod intendunt, nimirum in illa explicatione non contineri adæquatam descriptionem doni sapientiæ, et ideo mirum non esse quod illæ proprietates in aliis actibus inveniri possint. Sed tunc superest explicandum quo peculiari modo sapientiæ donum iudicium speculativi intellectus perficiat, ut in hoc distinguatur ab aliis virtutibus supernaturalibus, quæ speculativum etiam intellectum in iudicando perficiunt. Et præterea insurgit nova objectio, quia etiam per illam doctrinam non sufficienter distinguitur donum sapientiæ a dono scientiæ. Nam etiam donum scientiæ principaliter perficit intellectum speculativum, ut docet idem divus Thomas, 2. 2. quæst. 8. art. 6. et quæst. 9. art. 3. et perficit quoad iudicium, ut in dicto art. 6. quæst. 8. et in artic. 1. quæstione 19. dicit; ergo in hoc non distinguatur a dono sapientiæ. Nec etiam in hoc quod scientiæ donum non tantum est speculativum, sed etiam practicum, ut ibidem ait divus Thomas, nam idem de dono sapientiæ docet 2. 2. q. 45. art. 3; ergo ex priori doctrina data in 1. 2. non satis distinguitur sapientia a scientia, etiam in illo generali et perfunctorio modo.

4. *Solutio.* — Ad hanc vero postremam objectionem, respondeo divum Thomam mutasse sententiam quoad donum scientiæ; nam 1. 2. processit supponendo donum scientiæ esse pure practicum, et ex illa hypothesi sufficienter distinguitur ibi hæc dona. Postea vero docuit etiam donum scientiæ esse principaliter speculativum, et secundario practicum, qua sententia supposita, ingenue fateor priorem rationem distinguendi non esse sufficientem nec posse subsistere. Verumtamen de distinctione sapientiæ a scientia et intellectu, dicemus trac-

tando quid illa sit, quia distinctio supponit cognitionem extremorum; nunc declarandum est quid ipsa sapientia sit, et præcipue quomodo a fide distinguatur, vel in materia, vel in modo operandi circa talem materiam. Et consequenter etiam exponemus quomodo a Theologia differat, nam Theologia etiam est virtus intellectualis, et sapientia esse censetur. Omissis autem variis modis explicandi hoc donum, ut ad intellectum pertinet, duos præcipue expendemus.

5. *Opinio prima de quidditate sapientiæ, ejusque distinctione a fide.* — Primus modus explicandi hunc actum sapientiæ esse potest distinguendo in fide ipsa principia fidei, et conclusiones quæ ex illis deducuntur, ex quibus conclusionibus quædam sunt omnino supernaturales et divinæ, aliæ sunt inferioris ordinis. Sapientia itaque non versatur circa principia fidei, iudicando de illis, quia hoc est munus fidei; versatur ergo circa conclusiones deductas ex principiis fidei, non quascumque, sed maxime divinas et supernaturales. Quia sapientia per causam altissimam iudicat, teste Aristotele, 1 Metaph., c. 2, et ita sapientia simpliciter, iudicat per primam causam simpliciter, quæ est Deus: et ut sit sapientia divina, debet etiam iudicare de divinis rebus, juxta doctrinam Augustini, l. 12 de Trinit., c. 19, et ut sit sapientia supernaturalis debet esse non per studium humanum, sed modo supernaturali a Spiritu Sancto descendens, ut ait divus Thomas dicta quæst. 45, art. 1, ad 2, ubi etiam addit sapientiam differre a fide: *Nam fides assentit veritati divinæ secundum seipsam, sed iudicium, quod est secundum veritatem divinam, pertinet ad donum sapientiæ.* Non enim videtur posse intelligi quid sit *iudicium secundum veritatem divinam*, nisi iudicium de veritate aliqua deducta ex ipsa veritate divina immediate revelante priorem veritatem, ex qua alia deducitur.

6. *Impugnatur, quia sapientiam cum Theologia confundit.* — *Solutio.* — *Rejicitur.* — Hæc vero explicatio, præter difficultates quas necesse est pati in explicanda distinctione huius doni a dono scientiæ et intellectu, de quibus statim dicemus, licet sufficienter distinguitur sapientiam a fide, non potest distinguere donum sapientiæ a Theologia, ad quam pertinet iudicare de conclusionibus divinis quæ ex principiis fidei eliciuntur, et ideo etiam est et vocatur sapientia. Quod si quis distinctionem constituere velit in hoc quod Theologia acquiritur per studium humanum, donum

autem sapientiæ per infusionem et motionem Spiritus Sancti, contra hoc est, quia hæc differentia non potest esse in substantia actus, nec in ejus certitudine, sed solum in accidentaliter modo, et ita sapientiæ donum solum erit per accidens infusum. Probatur assumptum, quia actus doni sapientiæ sic explicatus non fit a nobis sine discursu, nam est deductio conclusionis ex principio fidei, quod humano modo non fit sine discursu. Neque est verisimile Spiritum Sanctum per donum sapientiæ elevare hominem ad iudicandum de conclusionibus ex principiis sine discursu. Oportet enim eodem actu iudicare de conclusione in ipso principio; hic autem contrarium supponitur, nimirum, iudicium de principio esse alterius rationis et altioris virtutis, quam iudicium conclusionis: nam illud est fidei virtutis theologice, hoc vero sapientiæ. Fit ergo iudicium doni sapientiæ per theologicum discursum; ergo non est unde in substantia differat a iudicio nostræ Theologiæ acquisitæ, quia utrumque iudicium nititur in eodem medio, et revelatione fidei applicata ad conclusionem mediante discursu. Solum ergo differre poterunt in modo, si Spiritus Sanctus speciali auxilio faveat ad velocius vel melius faciendum discursum, quod est accidentarium, quia semper ille discursus est naturalis, et in lumine naturali fundatur quoad illationem.

7. *Alterra solutio.* — Dicit forte aliquis, assensum theologicum, si debito modo fiat, esse supernaturalem quoad substantiam, quatenus est certior ipsa naturali scientia, et ideo non esse inconveniens quod donum sapientiæ sit actus ejusdem rationis, quia nihilominus erit per se infusus et supernaturalis, pertinebitque ad donum solum propter specialem modum obtinendi illud iudicium ex peculiari motione Spiritus Sancti.

8. *Oppugnatur primo.* — Sed contra hoc obstat primo, quia, juxta illam sententiam, etiam fatendum est habitum Theologiæ esse per se infusum, et supernaturalem in substantia, quia est ejusdem ordinis cum suo actu. Unde consequitur habituale donum sapientiæ non differre in substantia ab habitu proprio Theologiæ, quia actus non differunt in substantia, et modus ille supernaturalis non certitur in habitu, sed in actu, nec modus ille procedit per se ab habitu, sed tantum ab actuali auxilio Spiritus Sancti. Sicut eadem temperantia acquisita est quæ ex honestate naturali servat castitatem tempore tentationis,

et extra illam, licet tempore tentationis id faciat ex auxilio gratuito, et non urgente tentatione possit id facere absque auxilio: nam quando auxilium non datur propter speciem actus, sed propter modum accidentarium, tunc actus ab eodem habitu procedit: ergo fatendum erit habitum Theologiæ infundi omnibus justis, licet simplices illo utantur raro, et ex speciali instinctu, et motione Spiritus Sancti quoad modum discursus, sapientes vero vel addiscentes illo uti possint studio humano, et ideo frequentius illo utantur.

9. *Oppugnatur secundo.* — Item sequitur donum sapientiæ de se manere posse sine charitate, sicut Theologia manet sine illa: nam fidelis peccator potest elicere conclusiones ex principiis fidei, et de illis iudicium ferre. Quod si quis dicat posse quidem hoc fieri modo et studio humano, non vero ex motione Spiritus Sancti, falsum hoc est, loquendo per se, et ex vi et indigentia talium actuum: nam si Spiritus Sanctus nolit dare hanc motionem nisi justis, hoc extrinsecum et accidentarium est, et gratis dicitur, unde enim constat de Spiritu Sancti voluntate? Sæpe enim solet juvare peccatorem ad recte ratiocinandum et iudicandum ex principiis fidei, vel propter utilitatem communem, vel etiam propter aliquod bonum recipientis; et præterea, cum habitus respondens his actibus per se tantum pendeat ex fide, sicut Deus non aufert fidem propter peccatum, nec aufert talem habitum, sicut de facto non aufert a Theologo sapiente habitum Theologiæ propter peccatum quod non sit contra fidem, sive habitus Theologiæ in se naturalis, sive supernaturalis esse censeatur.

10. *Oppugnatur tertio.* — *Impugnatur quarto.* — Denique, ex illa sententia sequitur donum sapientiæ esse æque obscurum ac fidem, quia iudicium ejus essentialiter pendet ex iudicio fidei, et consequenter sequitur donum sapientiæ non manere in patria, contra D. Thomam et Theologos communiter, sicut Theologia hic acquisita non manet eadem numero vel specie in patria, quia Theologia viæ tam essentialiter est obscura, et nititur testimonio Dei, sicut fides, licet non tam immediate. Scio de Theologia respondere aliquos, Theologiam secundum se spectatam non esse obscuram, sed hoc illi accidere, et ideo manere posse cum evidentia principiorum, idemque dici posset de hoc dono sapientiæ. Sed hæc dicuntur vere de Theologia vel sapientia in genere, non tamen de hac Theologia in specie, quæ generatur ex